

Etnološki rječnik broskog kraja

Plazanić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:395808>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti, nastavnički smjer

Maja Plazanić

Etnološki rječnik broskog kraja
(diplomski rad)

Mentor: Prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Osijek, rujan 2015.

0. Sadržaj

0.1	Sažetak i ključne riječi.....	3
1.	Uvod.....	4
2.	Geografska obilježja	5
3.	Narodna nošnja.....	8
	3.1. Ženska narodna nošnja.....	9
	3.2. Muška narodna nošnja.....	11
4.	Svatovski običaji.....	12
5.	Badnjak i Božić	15
6.	Uskrs.....	19
7.	Poklade.....	23
8.	Bećarac.....	27
9.	Etnološki rječnik broskog kraja.....	33
10.	Zaključak	41
11.	Literatura.....	44

0.1. Sažetak i ključne riječi

Etnologija je znanost koja se bavi proučavanjem kulture pojedinih naroda. Rad proučava kulturu, ali i govor broetskoga kraja. Govor broetskoga kraja pripada posavskom poddijalektu slavonskoga dijalekta štokavskoga narječja. Stanovništvo ovoga kraja još uvijek njeguje neke stare običaje i tradiciju. Na temelju etnoloških zapisa o običajima i kulturi izrađen je etnološki rječnik iz kojeg je vidljivo kako je leksik obilježen stranim utjecajima i to onima koji proizlaze iz povijesti ovoga područja. Naći ćemo tako u govoru broetskoga kraja na brojne germanizme, turcizme, ali i hungarizme te stare slavenske riječi.

(etnologija, običaji, govor, rječnik, podrijetlo)

1. Uvod

U okviru ovoga rada razmatrat će se pojmovi vezani uz tradicijski život i kulturu stanovništva brodskoga kraja. Cilj ovoga rada je prikupiti, objasniti i pružiti uvid u pojmove karakteristične za brodski kraj te društveni kontekst u kojem nastaju. Generacije stanovnika ovoga kraja ostavljale su razne tragove u obliku *materijalne, socijalne i duhovne kulture*¹, građevina, toponomastike, elemenata tradicijske kulture i različitih kulturnih oblika. Nešto će se reći i o povijesti ovoga prostora kako bi se shvatila etnološka šarolikost.

Posebna pozornost posvetit će se oblikovanju društvenih zajednica, fenomenu materijalne kulture, pojava u kontekstu svakodnevnog života, ali i pojava u posebnim prigodama kao što su običaji, okupljanja povodom nekih događanja, običaji vezani uz značajna razdoblja i datume u godini, blagdane... Objasniti će se pojam narodne nošnje, pokušat će se prikazati i način življenja kroz tradicijske, materijalne, duhovne i društvene elemente kao što su odijevanje, prehrana, običaji i sl. Rad je podijeljen u nekoliko pogavlja. Na samome kraju nalaziti će se rječnički dio u kojemu će biti objašnjeno značenje riječi, ali i pojašnjena njezina etimologija.

Pristup ovome radu je istraživački: najprije je provedeno terensko istraživanje i to u najvećoj mjeri metodom intervjua; potom se transkribirala prikupljena građa koja se nakon toga sistematizirala i klasificirala. Na temelju prikupljenih podataka počivat će daljni tekst i rječnički prilog. Kazivačica² je na pitanja odgovarala na temelju sjećanja iz svoga djetinjstva i mladosti.

Cilj ovoga rada nije prikazati pojedinačne, zanimljive ili čudne, podatke iz života brodskoga kraja, nego ukupan životni kontekst te upozoriti na važnost običaja, ali i tradicijskog govora koja će ovim radom ostati idućim naraštajima kao uspomena i trajni zapis.

¹ Materijalna, socijalna i duhovna kultura tri su teme istraživanja etnologije.

² Kazivačica: Ana Vučković, rođ. Dasović (r.1937.)

2. Geografska obilježja

Brodsko-posavska županija smještena je u kontinentalnoj Hrvatskoj, na istoku zemlje, u južnom dijelu slavonske nizine. Omeđena je planinom Psunj, Požeškim i Diljskim gorjem sa sjevera te rijekom Savom s juga.³ Graniči s Požeško-slavonskom županijom na sjeveru, Sisačko-moslavačkom na zapadu, Vukovarsko-srijemskom županijom na istoku te Osječko-baranjskom županijom na sjeveroistoku.

1. Geografski položaj Brodsko-posavske županije

Slavonski Brod je kulturno, upravno i administrativno središte Brodsko-posavske županije. Nalazi se na sjevernoj obali rijeke Save koja je dio državne granice s Bosnom i Hercegovinom, na južnom rubu Panonske ravnice.

Prema Vladimiru Remu, istraživaču «šokačkoga» života u Slavoniji, brodski kraj je smješten u *Šokadiji*.⁴ Vladimir Rem *Šokadiju* objašnjava kao nizinski dio Slavonije s osloncem na rijeku Savu⁵. Šokci nastanjuju: vinkovački, županjski, brodski, našički, donjomiholjački kraj, Đakovštinu, Valpovštinu, posavski dio novogradiškog kraja, cijelu bosansku Posavinu, zapadni i istočni Srijem, a u osječkom kraju Erdut, Aljmaš i djelomice Dalj. Šokački etnički element rasprostranjen je i u Baranji te uz lijevu obalu Dunava u Bačkoj. (Rem 1993: 38) Kao jednu od karakteristika posavskog šokačkog govora Rem navodi ikavski refleks jata; ikavski govor. (Rem 1993: 40)

³ URL: http://www.bpz.hr/opci_podaci/polozaj/default.aspx#.VVe6cLntmkp , pristupila 1.7.2015.

⁴ *Šokadija* kao zemljopisni naziv ne postoji; to je isključivo naziv Vladimira Rema

⁵ slavonska Posavina

U *Sičanskim ričima* autorice Emina Berbić Kolar i Ljiljana Kolenić preciznije govore o rasprostranjenosti slavonskoga dijalekta⁶ i upozoravaju da *naziv slavonski dijalekt ne pokriva zemljopisno u cijelosti rasprostiranje slavonskoga dijalekta*. Slavonski dijalekt rasprostire se u Slavoniji, ali i u Baranji te zapadnom Srijemu⁷, ali ne u svim mjesnim govorima navedenih područja, *nego u širem prostoru uz najveće hrvatske rijeke*. Tako ćemo i podijeliti slavonski dijalekt na *posavski, podravski i podunavski*. (Berbić Kolar; Kolenić 2014: 13) Govor broetskoga kraja pripada posavskom poddijalektu slavonskoga dijalekta. Za razliku od Remova tumačenja, Berbić Kolar i Kolenić uz ikavski govor navode još i ikavsko-jekavski te djelomice ekavski govor⁸ posavskog poddijalekta. (Berbić Kolar; Kolenić 2014: 14-15)

Šokaštvo bi najlakše bilo objasniti kao skupinu ljudi šokačke etničke skupine koja dijeli prepoznatljiv *vid društvenog, moralnog, crkvenog, domoljubnog i tradicijskog života*, kako to navodi Ivan Ćosić – Bukvin, aktivni djelatnik u kulturi i politici te jedan od osnivača i pokretača rada društva za očuvanje kulturne baštine sela.⁹

Kada govorimo o Šokcima misli se na hrvatske stanovnike katoličke vjeroispovijesti koji nastanjuju Šokadiju i to onaj dio koji se proteže od Slavanskog Broda i Đakova do Županje, Vinkovaca, Osijeka, Valpova i Našica te izvan prostora Slavonije u bosanskoj Posavini, Baranji, Bačkoj i dijelu Srijema te u okolici Pečuha u Mađarskoj, smatra Vladoje Ivakić. (Erl 2009: 166)

Šokci su se udomaćili najprije u Slavoniji, a tek kasnije i izvan nje. Najprikladnija staništa našli su upravo u plodnoj ravnici između Ilove, Save, Drave i Dunava. To je područje svojedobno bilo i tampon zona koja je branila hrvatski teritorij od Turaka. Uz Vinkovce, Županju, Đakovo i Našice, Slavonski Brod smatra se i danas uporištem šokaštva. (Rem 1993: 8)

Prvi poznati pisci ovoga kraja, oni iz 18. stoljeća, zalagali su se za to da se iz narodnog govora izbace tuđe riječi, posebno mislivši na turcizme i germanizme. (Rem 1993: 41) Jedna od karakteristika govora broetskoga kraja, ali i cijele Slavonije, su upravo brojni turcizmi kao posljedica povijesnih zbivanja. Smetalo je to i našem Kanižliću koji piše: *Protiraše naši priko Save Turčina, ali mloge riči turske ostadoše, kanoti na priliku: pendžer, tefter, čaršija, ćuprija i ostale*. Jednako je mislio i Blaž Tadijanović, tvorac prvog slavonskog gramatičkog

⁶ slavonski dijalekt pripada štokavskom narječju

⁷ te nekim mjestima izvan granica naše države; to su nekoliko mjesta u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Mađarskoj (Berbić Kolar; Kolenić 2014: 13)

⁸ govori se odnose na reflekse jata

⁹ <http://sokacgranicar.blogger.index.hr/post/sta--je-to-sokastvo-/15053779.aspx>, pristupila 3.9.2015.

djela koji kaže: *Zato uči se pravo svojim jezikom govoriti, a nemoj od drugoga jezika riči krasti.* (Rem 1993: 41)

Slavonski Brod u novije vrijeme teži biti urbani grad, imati «gradski štih». Životne navike i način življenja se promijenio u odnosu na način življenja naših baka i djedova, ali Šokci su i dalje prisutni kroz pjesmu (bećarac), tamburu i narodnu nošnju i to posebno u rubnim, seoskim dijelovima broskog kraja. Šokaštvo je zapravo način življenja. Kada promišljamo o Šokcima, bez nekog dubljeg istraživanja, prvo što pada na pamet je tambura, narodnja nošnja, kulen, rakija, rad na zemlji, briga o životinjama... Književnica Mara Švel Gamiršek kaže da je «Šokac sljubljen sa svojom zemljom». Šokačka naselja broskog kraja imaju karakteristična obilježja, a to su, osim narodne nošnje, govor i običaji o kojima će biti više rečeno u daljem tekstu.

3. Narodna nošnja

Narodna nošnja naziv je za tradicijsku odjeću određenoga kraja. Kada je riječ o brodscome kraju može se govoriti o narodnim nošnjama gotovo svakoga sela. Nekada je na ovim prostorima svako selo imalo svoja obilježja pa tako i svoju nošnju. Ipak, osnovni su dijelovi narodne nošnje svugdje jednaki, kao i osnovne karakteristike poput *bogatog veza*, *cvjetnih motiva* i *falti* (ženska narodna nošnja). Osnovni dijelovi ženske narodne nošnje su: *oplećak*, *fertun* ili *pregača*, *rubina*, *marama za glavu*, *marama za leđa*, *čarape*... Muška narodna nošnja je jednostavnija u odnosu na žensku i bez suvišnih dodataka. Kaže se da su Slavonci *vridni* ljudi koji puno rade i nemaju vremena za *kindurenje*.

Iz razgovora sa starijim *svitom* saznajemo da su u starijim vremenima narodne nošnje bile nešto skromnije i jednostavnije, izrađene od lanenog tkanja koje su sami proizvodili. U sveučilišnom udžbeniku *Etnografija, svagdan i blagdan hrvatskoga puka* Jasna Čapo Žmegač navodi kako je u odjeći prevladavala lanena, odnosno pamučna tkanina, izrađena od platna tkanog kod kuće, s prostranim, često obilno nabranim krojem, bijela, s utkanim ili vezenim ukrasima. Tipična su obuća bile vrsta opanaka i čizme. Za odjeću su bile karakteristične i šarene prišivene, kožnate ili suknene, aplikacije te široki kaputi s rukavima, proizvedeni od sukna. (Čapo Žmegač 1998: 10) Muškarci su nosili *rubinu* i *gaće*, a žene *su išle* u *oplećku* i *krilcima*. Postojala je nošnja koja je bila *svagdanja* (*svagdanje ruvo*), a za *nedilju* i *blagdane* se nosilo *svečanije* i *finije*.

U knjizi *Narodne nošnje hrvatske* Jelka Radauš-Ribarić, autorica prvog sveobuhvatnog prikaza hrvatskih narodnih nošnji, razlikuje ih prema krojevima, materijalima i oblicima te ih dijeli u *panonski*, *dinarski* i *jadranski* tip. Narodna nošnja brodsckoga kraja, prema Radauš-Ribarić, panonskog je tipa. Osim toga, ona piše i o značenju pojedinih dijelova narodne nošnje u seoskoj zajednici s naglaskom na što starijim oblicima i funkcijama. Prema njezinom mišljenju narodna nošnja, uz praktičnu namjenu i likovne značajke, ima dublji magijsko-irealni smisao te određeno društveno značenje (Radauš-Ribarić 1975).

U današnje vrijeme došlo je do napuštanja svakodnevne uporabe tradicijskog ruha. Odjevanje u tradicijske narodne nošnje u brodsckome kraju označava se terminom *nositi se šokački*. *Šokački se nosi* samo manji broj starije populacije i to isključivo u seoskim sredinama. Mladi danas narodne nošnje nose najčešće na različitim folklornim priredbama te ponekad u posebnim životnim prigodama poput krštenja, krizme, vjenčanja, na različite

crkvene i državne blagdane, a u nekim se krajevima ljudi još uvijek i sahranjuju u narodnim nošnjama. Bez obzira na danas rijetku uporabu, izrada i uporaba tradicijskog ruha u svakodnevnom životu najdulje se zadržala na panonskom kulturnom području¹⁰ kojem pripada i brodski kraj, navodi Josip Forjan. (Forjan 1993: 37-41)

Katica Alatrović u svome *Šokačkom spomenaru* navodi kako se nekada ženska narodna nošnja izrađivala pretežno u kućnoj radinosti, a za izradu muške narodne nošnje su postojali posebni, vrlo cijenjeni majstori. Danas se nošnja izrađuje najčešće strojno ili ručno-strojno. Izrada nošnje mukotrpan je rad na koji danas žene više nisu spremne posebno iz razloga što je nošnja nekada bila svakodnevno ruho, a danas se to nošenje svodi najčešće na tek poneku folklornu manifestaciju godišnje. Osim toga, navodi kako se u selu, ali i okolici, pomno pratilo tko je od koga naslijedio, tko je kome izrađivao te tko se i kada novio. (Alatrović 2012: 76)

3.1. Ženska narodna nošnja

Svako žensko *dite* je odmah po rođenju dobivalo svoju nošnju. Nošnja se nosila i u nasljeđe od majke i baka. Djevojke su se najčešće *novile* za *kirvaj* ili velike blagdane, a *ponova* se pripremala kroz čitavu godinu.

2. Narodne nošnje Slavenskog Kobaša

¹⁰ posebice u Slavoniji, Baranji i Srijemu

Za žensku narodnu nošnju karakteristično je višeslojno oblačenje, a košulja je uvijek osnovni, vidljivi dio. Ta košulja je zapravo *oplećak*, a još se može čuti i naziv *rukavci*. *Oplećak* ima rukave duže nego ruke. Rukav se podiže i *skupi* ispod lakta i to najčešće *pantlikom trobojnicom*. Na rukavima se može naći i tkanje različitih motiva kraja ili rukavi mogu biti vezeni zlatom (*vezenka i zlatara*). Zlato se vezlo na širokim trakama i potom prišivalo na *oplećak*, a to nije bio običan zanat nego su to radile žene koje su se bavile isključivo tim poslom koji se smatrao posebnim umijećem. *Oplećak* je najčešće na leđima *faltan*, a preko njega se *meće*¹¹ *trokutasta marama*¹² ili *kalut*. Marama se s leđa spušta na prednji dio nošnje i zatvara dekolte. Marama se najčešće uparuje s vezom na *oplećku* ili *rubini*. *Šamijom* se nazivaju pokrivala za glavu koja su dio narodne nošnje. Postoji i marama *šamija* koja se nosila za hladnijih dana, a tkala se od vune i najčešće su je nosile starije snaše. *Rubina*¹³ je uvijek *dobro nafaltana*¹⁴ i pazi se da *falte* budu *fino* ispeglane. *Rubina* se radi od lana, svile, pamuka ili pliša. Preko *rubine* ide *fertun* koji nema zadaću zaštite od nečistoća već je kao takav dio narodne nošnje. *Fertun* je najčešće rađen od svile i izvezen cvjetnim motivima, a na rubu se obično nalazi volan. *Krilca*¹⁵ su se često *oblačila* u više slojeva kako bi *dala* što uži struk, a šire bokove. *Krilca* su opšivena čipkom i ta čipka mora *viriti* ispod rubine. *Snaše* su na nogama nosile *opančice* ili sandale. Od nakita se nose *minduše* ili dukati. Po dukatima se gledalo koja je djevojka imućnija jer što je bila *bogatija* cura to je imala više dukata. Dukati su se nekada davali i u *miraz* prilikom udaje.

Djevojke su plele pletenice i *motale* ih oko glave. Oko pletenica su se stavljali cvjetovi, a s prednje strane su se pravili *uvojki* koji su se mazali *masti da bolje sjaje*.

. Žensku nošnju odlikuje pretežitost platnenih dijelova proizvedenih u vlastitom domu. Budući da su predstavljali i gornje ruho, u njihovo se ukrašavanje unosilo mnogo truda i osobne kreacije koja je ponajviše došla do izražaja pri izradbi tkanine te vezanim dijelovima. (Muraj 1998: 141)

Aleksandra Muraj navodi da su Slavonke već od sredine 19. stoljeća umjesto lanenom niti tkale kupovnom pamučnom, proizvodeći platno različite fakture i izgleda. *Kako su u svojoj garderobi raspolagale većim brojem kompleta, primjena pojedinog tkanja i izradbi rubine određivala je i njezinu namjenu, prilagođenu životnoj dobi ili različitim prigodama (radnim, nedjeljnim, za manje ili veće blagdane i sl.) Rukavi su obično bili dosta široki i dugi*

¹¹ stavlja

¹² još i *marama križara*

¹³ suknja

¹⁴ bogato, puno nafaltana

¹⁵ podsuknja

(...) Ukras su smještale duž rukava te na stražnjoj strani skuta u okomitim stupovima između nabora. (...) Ukras je moga biti tkan ili vezen pa je pojedinoj rubini davao i ime (odnjica, vezenka, zlatara, vuničarka). (Muraj 1998: 146)

3.2. Muška narodna nošnja

Košulja ili *rubača* je osnovni dio muške narodne nošnje. U brodscome kraju muška košulja je uvijek bijele boje te iznimno široka i dužine do bedara. Prednji dio je *izvezen finim vezom*, a za svečanije *prigode* i zlatovezom. Može biti opšivena *heklanom* čipkom ili *šlingom*. Preko košulje se oblači prsluk koji također bude vezen zlatnim vezom. Donji dio muške narodne nošnje jesu *gaće*. Rađene su od lanenog platna, pamuka ili konoplje i, poput košulje, ukrašene su heklanom čipkom ili šlingom. Šešir na glavi neizostavni je dio muške nošnje. Šeširi su najčešće rađeni od *finijeg sukna*, a *okolo* je traka trobojnica¹⁶. Za traku se često *zatakne* i ružmarin ili *asparagus*. Šokci su na nogama nosili vunene čarape koje su *štrikale* snaše i čvrste opanke od kože. Muški opanci su često imali na sebi uzorak rađen *šilom*.

Košulja i gaće kao temelj muške odjevne sheme u ljetnom modalitetu imaju istodobno i svojstvo i donjeg i gornjeg ruha. Osnovnoj odjeći može se pribrojiti i prsluk koji obično seže do struka. Pojas nije obavezni dio nošnje, ali se često stavi i to najčešće bude traka trobojnica. Zimski je modalitet sadržavao *lače*¹⁷ izrađene od tanjeg vunenog sukna, kraće i duže ogrtače, krznene prsluke ili kožuhe s rukavima, čizme umjesto opanaka te šešir ili šubaru od janječeg krzna. (Muraj 1998: 136)

3. Šokac i Šokica odjeveni u nošnje

¹⁶ traka u bojama zastave: *crven, bijeli, plavi*

¹⁷ hlače

4. Svatovski običaji

Kao i ostalim običajima, Šokci posvećuju veliku pažnju i onim svatovskim. Zorica Vitez u već spomenutoj *Etnografiji*¹⁸ navodi kako je sklapanje braka osobito važan trenutak u životu pojedinca i zajednice te preduvjet za stjecanje i odgoj potomstva. Oko udaje i ženidbe okupit će se svi naponi i mogućnosti obitelji udavače i ženika. Svatovi su prilika da se oživotvore svi stari običaji, vjerovanja i norme nepisanog i pisanog prava, prilika za gošćenje i veselje, glazbu i ples. (Vitez 1998: 157)

Starije generacije, točnije jedna baka koja je odrasla u Oprisavcima¹⁹, selu u istočnom prisavskom dijelu županije, prepričava kako se sjeća svatovskih običaja iz svoje mladosti. U *svatove* se zvalo *buklijom* koja je bila okićena *ružmarinom oko grklja*. Zove se *familija, komšiluk*, «*svi s kim su dobri*»... *Stari se dogovaraje u kući gdje su svatovi ko peče kolače, šta će se jest, koliko će trebat svega... Zakaže se kad su svatovi. Svatovi budu po kućama, ne bude puno svijeta ko danas*. Najprije se *prave zaruke* uz obitelj i kumove u kući kod *mlade*.

Najčešće se udavalo i ženilo unutar istoga sela ili župe. *Nekada su o udaji i ženidbi mladih odlučivali stariji članovi obitelji (roditelji, starješina, zadruga), nastojeći dovesti radinu, zdravu i bogatu snahu odnosno udati kćer u kuću u kojoj će s njom dobro postupati i gdje neće oskudijevati*. (Vitez 1998: 162)

Današnje su se generacije modernizirale, ali su ipak ostali tragovi i starih običaja. I danas će se u većini slučajeva u *svatove* zvati *buklijom* s *rakijom*. Sama činjenica da u slavonskim, konkretno u svatovima brodskoga kraja bude tristo do petsto ljudi te da se svatovi pripremaju godinu dana unaprijed govori dovoljno o tome koliko se drži do običaja i koja im se pažnja posvećuje.

Mlada se kitila, sva je bila u bjelini, imala bi visoki vijenac pa cvjetki tude, pokazujući na vrh glave govori kazivačica Ana, *češljaje se lijepo*. Glava je uvijek bila *okitita*. Zorica Vitez ističe posebnost svadbene odjeće, osobito mladenke, koju su etnolozi tumačili raznim magijskim svrhama i čija je namjera bila da zaštite i odbiju zle utjecaje. Upravo je u mladenkinom vijencu najveći dio simboličnih i magijskih značenja. Po vijencu se mladenka poznaje, ali služi i kao štit te iskazuje njezin prijelazni status između djevojaštva i udane žene. Vijenac je uvijek bio domaće izrade, nikada kupovni, sastavljen od pravog²⁰ ili umjetnog

¹⁸ *Etnografija, svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, 1998, Jasna Čapo Žmegač

¹⁹ Kazivačica: Ana Vučković, rođ. Dasović (r.1937.)

²⁰ Brođani bi rekli *živog cvijeća*

cvijeća. Nije bilo šminke *ko* danas, cure su imale crveni krep papir i time su *mazale usta*. Neke su imale puder s kojim su se *bjelile*. *Vjenčavalo se kod mlade u crkvi*.

Kumovi su veliku *čast pravili*: kolača, torti, grana od šiblja... *To se muntalo , okretalo se na drvetu i onda se plaćalo*, objašnjava baka običaj *muntanja*. Kada kumovi dolaze svirači izlaze pred *njija i bude veselje veliko*. *Stari svat* je imao veliku ulogu u čitavom događaju, njegova funkcija je bila *ko kraj kuma*. Kao što ime sugerira, *stari svat* je obično bio stariji čovjek, najčešće je to ujak ili stric od mladoženje. On se nalazio *na čelu* svatova, predvodi sva svadbena zbivanja, a za stolom je sjedio na istaknutom mjestu. Kaže se da što je bolji *stari svat*, to su bolji *svatovi*. *Stari svat je pjevao svakakvih pjesama ružnih*, govori kazivačica Ana, misleći na *bećarce* koji su neizostavni dio slavonskih svatova. Za *staroga svata* postoje još i nazivi *čauš* ili *čajo*. Većina se svatovskih dužnosti povjeravala članovima obitelji, uže ili šire. Zorica Vitez navodi kako je stari svat imao čak i važniju ulogu od samoga kuma: *Na čelu je svatova ugledan muškarac, sposoban da vodi sva svadbena zbivanja, stariji od ostalih svatova. (...) Drugi po važnosti je kum, i to onaj s mladenčeve strane; gdje postoji i kum s udavačine strane, pa i prikumak, oni su manje važni svatovi.* (Vitez 1998: 169).

Jedan od svadbenih običaja bilo je i postavljanje *korita*, npr. za miješanje *čvaraka*, kada *svatovi* idu iz crkve i to najčešće kod mladoženje kući. *Korito* napunjeno vodom postavljalo se pred *kapiju* gdje su *dežurale kuvačice* i *kuvari*. Obično se govorilo: «Ne može se preko Save, morate platiti». Ovdje se plaćalo *gvozdencima* i sam događaj je dugo trajao jer se preko *korita* prelazilo pojedinačno. I mladenka je prilikom ulaska u kuću morala učiniti niz simboličnih i magijskih radnji. Budući da dolazi u novi dom, važnu ulogu igra svekrva. Na ulazu bi *svekrva* dočekala *mladu* s mlađim djetetom u rukama, najčešće muškim, i kruhom, a *mlada* bi poljubila kruh i dijete kako bi im u životu bilo *blagostanje*. Nakon toga mlada ljubi i svekrvu te stavlja *peškir*.

Prije vjenčanja, pred crkvom, *mlada* stavlja *peškire kumovima, starom svatu, djeverovima*, svoj *prećoj familiji*. *Druge*²¹ joj drže *tacnu* s ružmarinima i *kite* se svatovi.

Današnji *svatovi* su još uvijek vrlo tradicionalni i poštuju se brojni tradicijski običaji. Mladoženjina obitelj i prijatelji okupljaju se kod njega u kući te svi skupa dolaze po *mladu*. Po dolasku ih može dočekati *kupovina mlade, lažna mlada* i slično. Mladenka *kiti* ružmarinima samo najužu obitelj i istaknute članove svadbenog čina: roditelje, braću i sestre, mladoženju, mladoženjine roditelje, braću i sestre te kumove. *Djeveruše* kite ostatak svatova

²¹ prijateljice

koji prilikom kićenja daruju novce. To su najčešće mladenkine sestre i prijateljice koje budu uz mladu kao pratiteljice, ali i zaštitnice u slučaju kakve nezgode.

Nekada je bio običaj i *prikaza* odnosno darivanje mladenaca u ponoć kada bi se dizalo u zrak pred sve *svatove* tko je što darivao²². To bi znalo potrajati i po nekoliko sati. Danas se ovaj običaj više ne prakticira. Češće će se naići na *ples s mladom* koji se plaća ili klasično darivanje odnosno čestitanje mladencima u ponoć prilikom čega ih se daruje.

Svatovima se u najširem smislu, posebice u novije vrijeme, nazivaju svi sudionici svadbe. U prvotnom smislu svatovi su bili glavni sudionici svadbe, oni s posebnim dužnostima, npr. stari svat, djeverovi i sl. (Vitez 1998: 168-169)

4. Šokački svatovi

²² svatovski dužnosnik diže u vis svaki dar i prikazuje ga

5. Badnjak i Božić

Milovan Gavazzi u svojoj knjizi *Godina dana hrvatskih narodnih običaja* smatra da se za početak hrvatskih božićnih običaja može uzeti Sv. Barbara (4. prosinca), Sv. Nikola (6. prosinca) ili Sv. Lucija (13. prosinca). Tih se dana, uz sitnije razlike ovisno o regiji, ponavljaju običaji sa svježim zelenilom, gatanja po određenom nizu dana i davanje naročitih darova. (Gavazzi 1988: 116)

Badnjak ili Badnji dan je dan uoči Božića, a ime je nastalo od riječi *bdjeti* jer se u Badnjoj noći bdiye, i mladi i stari, čekajući Kristovo rođenje. *Prema katoličkom crkvenom kalendaru taj je dan posvećen Adamu i Evi, a Crkva propisuje da se toga dana posti.* (Rihtman Augustin 1992: 85) U ovim krajevima Badnjak je oduvijek bio bogat raznim običajima koji su se u nekim krajevima / selima održali do danas. Na Badnjak se u brodscome kraju pozdravlja na sljedeći način: *Čestitam vam Badnjak, Adama i Evu.* Od samog jutra kreću pripreme. Žene i muškarci *ustaju* ranije kako bi se sav posao završio do mraka. U Varošu se na Badnjak ustajalo u tri sata ujutro, zapisao je Luka Lukić. *Žene bi odmah počinjale mijesiti tijesto jer bi dan ranije pripremile kvasac. Priređivale su različita peciva. Sve je pecivo do zore moralo biti u peći. Kad bi sunce svanulo pristavile bi na vatru pače (hladetinu). (...) Na Badnjak je devet puta valjalo pomesti sobu kako ne bi bilo buha i stjenica. Blago se rano hranilo i timarilo pa k njemu više ne bi išli do iza ponoćke.* (Rihtman Augustin 1992: 88)

Jedan od običaja koji se u nekim selima brodsckoga kraja još uvijek njeguje jeste i *položaj*. *Položaj* su zapravo muška djeca koja na badnje jutro obilaze rodbinu, *komšije* i prijatelje gdje najprije izgovaraju čestitku i želje za cijelu godinu. Postoji nekoliko, zapravo vrlo sličnih, varijanti:

*Faljen Isus! Čestitam vam Adama i Evu! Kucilo se, macilo se, prasilo se, telilo se, janjilo se, jarilo se, ždribilo se, rojilo se, kokoši nesle, kvočke legle piliće, rodila vam pšenica bjelica i u kući muška dječica. Kukuriku, kokoda, ko što ima neka da, ko što nema neka sprema. Kukuriku, kukuriku, sve vam bilo živo i zdravo.*²³ ili

²³ Primjer iz općine Garčin

Hvaljen Isus, čestitam vam Badnjak, Adama i Evu. Kucilo se, macilo se, prasilo se, janjilo se, jarilo se, ždribilo se, kotilo se, leglo se. Koliko ima na nebu zvizdica, toliko bilo u domu pilića.

Muška djeca uđu u kuću i *čućnu za vrata* te potom izgovaraju čestitku. Djeca su na ovaj način zapravo blagoslivljala kuću domaćina. Nakon toga bi domaćin prigodno darivao djecu u znak zahvale i to ponekad novcem, kobasicom oko vrata, bombonima... Ženska djeca nisu izlazila iz kuće dok ne prođe *položaj* jer je u narodu postojalo vjerovanje da ženska djeca donose nesreću, a muška sreću. Tek kada bi se blagoslovile sve kuće ženska djeca su mogla ići *u goste*.

5. Dječak na položaju

I Rihtman Augustin piše o ovom običaju: *Za božićnih blagdana u nekoliko navrata uži obiteljski krug odjeljuje se običajima i ritualima od vanjskoga svijeta. Ulogu, veoma značajnu, osobe koja naznačuje tu granicu ima stranac – dakle osoba izvan obitelji – zvan polaznik, polaženik ili položaj. To je mladi muškarac koji rano ujutro na Božić prvi dolazi u kuću. Pritom posjetitelj pozdravlja ukućane formulom i obavlja ritualne radnje od kojih je najznačajnije to što čvrsto sjedne, i ostane tako sjediti, na božićnu slamu pod stolom ili na*

neki stolčić u uvjerenju da će onda i kokoši strpljivo sjediti na jajima. Položaj može također pročarkati vatru na ognjištu govoreći izreke kojima se želi utjecati na plodnost domaćih životinja. (Rihtman Auguštin 1992: 125)

Gavazzi navodi kako *položaj* nije poznat u svim krajevima Hrvatske, npr. u Zagorju, a Dunja Rihtman Auguštin navodi kako su novija etnološka istraživanja pokazala da je ovaj običaj poznat i u bližoj, ali i široj okolini Zagreba. Njegovanje ovoga običaja sve do naših dana ide u prilog činjenici da pojedini elementi narodne kulture ili običaja nadilaze etničke i nacionalne granice. Oni naknadno mogu biti eksploatirani kao nacionalni označitelji kao što je slučaj s *položajem*, ali njegovi povijesni korijeni još nisu istraženi. ((Rihtman Auguštin 1992: 130)

Žene na Badnjak pripremaju obilje hrane. Nekada se za večeru *peko kruh, kuvao se grah, u supu od gra idu trganci, gra se gnječka...* To je bila Badnja večera. *Ko je imao ribe pravio je supu od ribe ili čorbu.* Riba je uvijek bila slatkovodna i to najčešće šaran ili som. Uglavnom su to bila jednostavna, posna jela. Gavazzi navodi da je grah i u Rimljana bio podušno jelo i da mnoga jela na badnjoj večeri imaju značenje pokajničkih jela. (Gavazzi 1988: 157) Prije večere je bila obavezna molitva. I danas je običaj na Badnjak jesti posno točnije samo nemrsnu hranu, ali je to ipak puno bogatija *trpeza* nego nekada.

Nekada se prije večere unosila slama u kuću koja bi se raširila po kući. Ovome su se običaju djeca jako veselila. Najčešće se navečer poslije večere *kitio bor. Pod božićnim drvцем u suvremenom obiteljskom domu središnje mjesto zauzimaju jaslice, likovni prikaz Kristova rođenja ili događaja koji prethode tom činu ili ga slijede. Može se nabaviti u trgovini i bez mnogo troška i napora postaviti pod božićni bor.* (Rihtman Auguštin 1992: 76) U brodscome kraju, osim *jaslica*, moguće je čuti i naziv *betlehem*.

U pola noći ide se u crkvu na *polnočku*. *Svi su se za polnočku uređivali i najsvečanije odijevali. Već nakon prvog zvona mladež bi se stala okupljati ispred crkve. Ako je noć bila bez mjesečine, djeca su nosila baklje, a stariji fenjere.* (Rihtman Auguštin 1992: 112) Poslije *polnočke* obitelji se vraćaju svojim kućama i slave Božić. Na Božić se ljudi pozdravljaju na sljedeći način: *Čestitam vam Božić* ili rjeđe *Čestitam vam prvi dan Božića, Isusovo porođenje.*

Pripreme za Božić kretale su puno prije Badnjaka. *Došašće* ili advent je vrijeme pripreme za blagdan Božića, ali ne samo materijalne pripreme već i one duhovne jer Božić je, poslije Uskrsa, jedan od najvećih kršćanskih blagdana. U *Došašću* se izrađuje adventski vijenac s četiri svijeće koje se pale svake *nedilje* za vrijeme *Došašća*. Tijekom *Došašća* svaki dan se *održavaju* mise zornice.

Na svetu Luciju ili Barbaru sije se *žito* za koju se u narodu kaže da simbolizira život. Božićno žito²⁴ se nekada najčešće sijalo u tanjurić, a danas je običaj kupiti posudu predviđenu za sijanje božićnog žita ili kupiti gotovu, već proklijalu pšenicu. Postupak sijanja nije težak niti zahtjevan, potrebno je pšenično zrnje staviti u posudu predviđenu za to i zaliti vodom te držati na toplom mjestu. Kazivačica Ana kaže da ona uvijek *metne* i zemlje. Na sredinu tanjurica stavi okrenutu čašicu od rakije, a okolo pospe zemlju i pšenicu. Kada žito *naraste* čašica se izvadi i okrene te se u nju stavi svijeća. Zelena proklijala pšenica se uredno *podšiša* i poveže trakom, u brodscome kraju najčeće hrvatskom trobojnicom te takva ide na stol. Osim na stolu, žito se još drži i ispod *bora* ili uz jaslice.

Dan svetoga Nikole posebno obilježavaju djeca; tada čiste svoje čizmice i stavljaju u prozor prije spavanja, a ujutro ih dočeka čizmica napunjena darovima. Najčešće to budu slatkiši ili voće, ali i poneka šiba za zločestu djecu od *krampus*. *Sv. Nikola obično se javlja kao lik koji donosi djeci darove i istodobno nastoji na njih odgojno djelovati.* (Rihtman Auguštin 1992: 34)

Za razliku od badnje, posne *trpeze*, božićna *trpeza* je bogata i raznovrsna. Nekada se jela *friška čorba od kokoši ili pileća, kuvano* meso i *sos, sarma, sitni kolači...* Danas je *pečenka* neizostavni dio blagdanske *trpeze*. Dunja Rihtman Auguštin u svojoj *Knjizi o Božiću* piše kako su žene u Varošu²⁵ mijesile kolače veličine žemičke, za svako dijete po jedan. Napravile bi i dvije pogače: ljetnjaču i badnjaču. Badnjača je na površini ukrašena s pet cvjetića od tijesta (jedan u sredini i četiri u kutovima). I ljetnjača je imala ukrase od tijesta po cijeloj površini: sunce, mjesec, plug, zvjezdice, obočiće, tikvicu, sudić, klas... Dok su žene u jednoj peći pekly badnjaču i ljetnjaču, u drugoj su pekly lokše. Lokše su mijesile samo od brašna, vode i soli, bez kvasa. Tijesto se tanko razvalja i peče. Kad malo porumeni s jedne strane, okreće se na drugu. Žene bi ispekly dvadeset do trideset komada lokši i kada su bile pečene prelile bi ih prgom. Budevino sjeme bi najprije posušile na peći, zatim istukly u stupi, prosijale pa skuhale. Kad se prga malo ohladila, lokše bi redom polijevali i to je bila gibanica. (Rihtman Auguštin 1992: 106)

²⁴ božićna pšenica

²⁵ gradsko naselje u sastavu Slavonskoga Broda

6. Uskrs

Uskrsno doba godine započinje korizmom, točnije *Pepelnicom* ili Čistom srijedom. To je dan velikoga posta koji se odnosi na sve katolike. Na taj se dan u crkvi posipa pepeo, a svećenik izgovara: „Sjeti se čovječe da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti.“ *U XI. stoljeću određeno je da tog dana laici i klerici posipaju glavu pepelom dobivenim od grančica blagoslovljenih na prošlogodišnju Cvjetnicu. Pepeo označuje čišćenje i poniznost.* . (Čapo Žmegač 1997: 31) Kazivačica Ana kaže da je u brodscome kraju običaj bio ne jesti meso od *Pepelnice* sve do Uskrsa. Svi *lonci* se *okuvavaju* od masnoće da sve bude čisto za Uskrs. Posuđe se *iskuvavalo* u *lugu*²⁶ pri čemu u korištenju pepela ne bismo smjeli vidjeti samo utjecaj crkvenoga pepeljenja, nego i stvarni učinak pepela pri čišćenju. (Čapo Žmegač 1997: 31)

Stajalište etnologa je da se za Uskrs opet *ukazuje isprepletenost katoličkih crkvenih obreda s narodnim tradicijama drugog podrijetla. Kao i kod Božića, možda ipak u manjoj mjeri, opet se naziru predkršćanski običaji i obredi vezani uz proljetno buđenje prirode i negdašnje proslavljanje početka nove godine.* (Vitez 1998: 205)

Šeste korizmene nedjelje, na Cvjetnicu, *nedilju* prije Uskrsa, u crkvu se nosi stručak cvijeća, *cicamaca* ili u novije vrijeme maslinova grančica na blagoslov. Kazivačica Ana kaže da se nosilo što se imalo, ništa se nije kupovalo. Tako blagoslovljena grančica zataknut će se najčešće pod *raspelo*²⁷ ili neko drugo vidno mjesto u kući. Vjeruje se da blagoslovljena grančica ima moć zaštite od groma, ali i da će donijeti blagoslov domu i ukućanima. Osim toga, na Cvjetnicu je i danas u brodscome kraju prisutan običaj umivanja u cvijeću. Djeca beru razne *proljetnice*, a najčešće su to ljubičice jer su one najmirisnije. Cvijeće se stavlja u *lavor* i svi ukućani se umivaju u istoj vodi. Vitez navodi kako se vjerovalo u osobitu moć vode, cvijeća i zelenila: umivanje u ovakvoj vodi donijet će zdravlje i ljepotu lica. (Vitez 1998: 206)

²⁶ voda kuhana s pepelom; lug, lukšija

(URL: http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search_by_id&id=e15uURU%3D) pristupila 16.7.2015.

²⁷ križ

6. Umivanje u cvijeću na Cvjetnicu

Svi radovi koji se tiču zemlje prestaju se obavljati na Veliki četvrtak. Kaže se *da zemlju ne valja dirati jer u njoj počiva Isus*. (Čapo Žmegač 1997: 72) *Korizmeno je razdoblje bilo prožeto mnogim pučkim pobožnostima: odlaskom na križni put, molitvom i godišnjom ispovijedi, koje su se najviše odrazile u danima Svetoga trodnevlja*. (Mikajević 2014: 94)

Jedan vrlo neobičan običaj koji se danas gotovo i ne može sresti jeste *šibarina*. Ovaj običaj danas je moguće vidjeti još samo u općini Klakar²⁸ u Brodsko-posavskoj županiji. *Šibarina* se događa na Veliki petak, a povezana je uz Isusovu muku. U narodu se kaže da je taj događaj povezan sa šibanjem Isusa te da djeca slamaju šibe kako se Isusa više ne bi moglo šibati. Tijekom Velikog tjedna *stari* beru šibe, a na Veliki petak djeca ih nose u crkvu kada svećenik poslije križnog puta i propovijedi najavljuje *šibarinu*. Djeca prilaze oltaru i najčešće o stepenicu udaraju šibama dok ih ne slome. Šibe koje se koriste za *šibarinu* obično su puno deblje i prošarane kore. Izlomljeni komadići šiba se nose kući te se zabijaju u *bašču* da ne bude crvi i da *bolje rodi*, pod vinovu lozu da bude više grožđa i sl.²⁹

Pa to se cilo vrime spremaš za tu šibarinu. Još kad sam ja bila dite. Iz Bebrine, onda ni bilo ni auta, nego na kolima bi vozili bake i nas decu. Prije križnog puta se ispeče kruh i peretak i to poneseš u crkvu i budeš cili dan u crkve. U crkvi je bilo puno upaljenih svića. Kad se te sviće pogase, e, onda velečasni ima pridiku i on udari knjigom o oltar. Onda деца

²⁸ Općina Klakar podijeljena je u četiri naselja odnosno sela: Donja Bebrina, Gornja Bebrina, Klakar i Rušćica.

²⁹ URL: <http://blog.dnevnik.hr/broco/2008/03/1624497714/uskrs-jaja-i-sibe.html>, pristupila 4.9.2015.

*udaraju sa šibama po gredici jer je onda bila gredica. Nemamo spoznaja da se ovaj zanimljivi običaj očuvao i u drugim selima.*³⁰

Kruh se nekada *peko* jer ljudi nisu imali *kupovnog kruva*, a danas je pečenje kruha postalo dio tradicije. Uskrсни kruh nije bio običan, to je bila uskrсна *pogača* koju su žene posebno ukrašavale suncem, mjesecom, palminom grančicom ili ružom od tijesta.³¹ U brodscome kraju uskrсни kruščić najčešće se peče u okruglom kalupu. Uz kruh, na uskršno jutro, jede se i *kuvana šunka, kobasica, kulin, kulinova seka*, mladi luk, sir i jaja. *To se najprvo* nosi na *svetenje* u crkvu na Veliku subotu. Na Veliki petak obavezan je post. Uz navedeno, na *svetenje* se nosi i sol. Običaj je bio prije doručka probati posvećene soli, pomoliti se te potom *blagovati*. Uskršne košare su uvijek bile bogate i gledalo se samo tko ima ljepši prekrivač koji je uvijek bio *ručni rad*. Ručni rad je oduvijek bio vrlo popularan među ženama, a u seoskim krajevima ta tradicija se njeguje i danas dok je u gradskim sredinama slabije zastupljena.

7. Tradicionalni uskrсни kruh i pisanice

Jaja se *šaraje* na Veliki petak ili Veliku subotu, a na sam Uskrs poklanjaju se djeci koja se jajima *tucaju*. Danas se jaja bojaju najčešće kupovnim bojama i naljepnicama, a starije

³⁰ citat kazuju Klakarci, a preuzet je s bloga: (URL: <http://blog.dnevnik.hr/broco/2008/03/1624497714/uskr-s-jaja-i-sibe.html>), pristupila 4.9.2015.

³¹ URL: <http://www.podravka.hr/clanak/2016613/uskrsnji-kruh-i-pecivo/>

generacije još uvijek koriste prirodne boje dobivene od ljuske luka ili cikle. Kazivačica Ana kaže: *većinom se farbalo sa lukom, neki su pravili i od cikle. Mi smo metali samo kuvat luk. Najprvo se nakida ljuska crvenog luka i to se skuva i dobije boja. Jaja se posebno skuvaje i onda meću u ofarbanu vodu. Nabere se djeteline, ljepog lišća, maslačaka i to se stavi na jaje i umota u najlonku da ostane slika. Kad je gotovo premaže se slaninom da se fino sjaje.*

8. Uskrsne pisanice obojane bojom dobivenom od ljuske crvenoga luka

Jasna Čapo Žmegač u knjizi *Hrvatski uskrsni običaji* spominje tri namjene uskrsnih pisanica koje odgovaraju i ovom području. Uskrsna su jaja služila kao poklon djeci ili ukras u kući te za igru. Jedina igra s uskrsnim jajima koja se spominje u ovome kraju je tzv. tucanje u kojoj su sudjelovala pretežno djeca, ali i mladi.

Na Uskrs se ide na misu i tada mlade djevojke, ukoliko su u mogućnosti, oblače nove narodne nošnje. Kao što je ranije spomenuto, *ponova* se pripremala kroz čitavu godinu, a djevojke su se *novile* na blagdane pa tako i na sam Uskrs. Ipak, *zbog siromaštva ljudi najčešće nisu mogli svake godine o Uskrsu odjenuti novu odjeću.* (Čapo Žmegač 1997: 51)

7. Poklade

*Poklade, maškare ili mačkare održavaju se između zime i proljeća ovisno o Uskrsu koji je prve nedjelje u proljeće poslije punog mjeseca. Poklade i pokladni običaji su vrijeme prije početka korizme, ponegdje počinju već poslije Sveta Tri Kralja, a kulminiraju u tri dana – nedjelju, ponedjeljak i osobito pokladni utorak – prije Čiste srijede ili Pepelnice kojom završavaju. Glavna pokladna zbivanja nisu svake godine u isto vrijeme, a cjelokupno pokladno razdoblje različito traje. (Vitez 1998: 199) Riječ poklade potječe od starohrvatskog glagola *klasti (kladem)* što znači prurušavati se. Poklade najčešće traju tri tjedna nakon čega počinje korizma. Budući da je korizma vrijeme odricanja, posta i molitve, a veselje i pjesma su zabranjeni, do pokladnog utorka *popuštaju društvene norme te su dopuštene različite ludorije i neobična ponašanja.* (Mikajević 2014: 91)*

Pokladno doba godine karakterizira maskiranje, igra, zabava, jelo, piće, društvena kritika, seksualna pobuna te traženje vlastitih korijena u tradicijskoj kulturi zavičaja. (Lozica, Rajković, Supek-Zupan: 537-538) U brodscome kraju za vrijeme poklada jede se sušeno meso, kobasice, čvarci, *švargl*, a od slastica su najčešće *krofne* punjene pekmezom pržene na masti, ali i *masnice* s orasima ili makom.

9. Pečenje pokladnih krofni

Jedan od najčešćih i najzanimljivijih načina maskiranja seoskih krajeva bilo je oblačenje muškaraca u žensku narodnu nošnju, a žena u mušku. Tako odjeveni *momci* i djevojke plesali bi *kolo* imitirajući suprotan spol s ciljem zabave i smijeha.

Za vrijeme poklada pjevaju se razne prikladne, pokladne pjesme:

*Poklade su i ludi su dani
Meni mama u polove brani
Poklade su i ludi su dani
Sada ima i žena pijani*

*Bjež te djeco evo su busari
Ja sam jeco kad sam bio mali
Busarice otkrij svoje lice
Da ti vidim vrane obrvice*

*Oj curice drž te kobasice
Nema više
Curica bi tri dukata dala
Da pokrpa što je poderala*

*Poklade su milo janje moje
Barem da su u godini troje
Poklade su da pjevaju lole
A korizma da se babe mole³²*

U vrijeme poklada pjevali su se i brojni bećarci, ali o njima će više biti rečeno u daljnjem tekstu u poglavlju o bećarcima.

Pokladni su običaji u Slavoniji vrlo stari i dobro očuvani o čemu nam svjedoči naš Matija A. Relković koji zbog poklada osuđuje Slavonca te prigovara zbog prekomjernog opijanja, rastrošnosti i nemoralna koji se događaju u to doba godine. Relković u svome *Satiru*

³² Pjesma Slavonskih Lola «Bušarac» s albuma «Malena» iz 2001. godine

daje savjete Slavoncu kako poboljšati životne prilike te osuđuje svaku rastrošnost povezanu uz poklade koja se odvijala i u 18. stoljeću.

U Brodsko-posavskoj županiji postoji tradicija pokladnog jahanja koja potječe iz vremena Vojne krajine, a s ciljem očuvanja tradicije i običaja. Postoje zapisi iz 18. stoljeća iz kojih se saznaje da su se oštro kažnjavale nepodopštine *graničara husara (konjanika)* koji su se izvan službe sastajali u manjim grupama konjanika i obilazili selo *o svome meraku* u vrijeme poklada. Graničari su obilazili svoje *pajdaše* na graničnim postajama pri tome im noseći hranu i piće, a uvijek bi se nešto i zapjevalo.³³

Na ovoj manifestaciji često sudjeluju i brojni jahači iz svih krajeva Hrvatske. Jahač u povorci mora biti obučen u narodnu nošnju. Pokladna jahanja su vrlo popularna i već se unaprijed zna u kojem selu i kojeg dana se održava jahanje. Šokci kažu da se onome tko to nije vidio ne može prepričati doživljaj kada pedeset ili više konja i jahača prođu sokakom pjevajući *bušarac* ili *pokladarac*. Članovi KUD-a «Tomislav» iz Donjih Andrijevacu na svome internetskom blogu pišu kako u Andrijevcima *nema već desetljećima jahača, ali se trude na neki način obilježiti tu zadnju nedilju poklada pa se potovare u par platona, upregnu kojeg konja i udare u pjesmu i veselje po selu. Kažu kako je divno doživjeti to da se cijelo selo aktivira, probudi i sa znatiželjom, dragosti, ali i ponekim negodovanjem i porugom dočekaju blesave Šokce koji pjevaju, igraju na pol ceste, vožaju se kolima i piju.*³⁴

³³ Povijest nastanka pokladnog jahanja (URL: http://www.sokacki-portal.com/tradicija_vijesti/item/258-povijest-nastanka-pokladnog-jahanja.html), pristupila 17.8.2015.

³⁴ URL: <http://blog.dnevnik.hr/kudtomislavda/2008/01/1624069581/poklade-su-poklade-su-i-ludi-su-dani.html>

10. Fotografija prikazuje pokladno jahanje u selu Ruščica 2014. godine

Vrijeme održavanja poklada, dakle prijelazno razdoblje iz zime u proljeće, ima svoju magijsko-simboličnu važnost. Vjerovalo se da čovjek određenim postupcima može utjecati na prirodu za svoju dobrobit te je to jedno od polaznih etnoloških tumačenja drevnog smisla i funkcija pokladnih običaja. Vitez navodi da je prema tim tumačenjima odlučujuća bila uloga zaštitne (apotropejske) magije i magije za plodnost koja se nazire iza mnoštva regionalno i lokalno različitih pokladnih postupaka i likova. Današnje poklade imaju smanjenu magijsku funkciju u odnosu na blisku prošlost, posebno u urbanim sredinama; magijska funkcija je uvijek bila snažnija u seoskim sredinama. (Vitez 1998: 199-200)

8. Bećarac

Bećarac kao poglavlje svjesno se i namjerno nalazi na kraju jer kroz bećarace možemo objasniti i zaokružiti puno toga već ranije izrečenog, ali i jasnije shvatiti leksik brodsakoga kraja.

Bećarac je oblik narodne pjeseme, *vokalno – instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema*, a njegova popularnost proširila se i na područje južne Mađarske i širom Vojvodine. Tekst bećarca veselog je i vedrog karaktera prožet alegorijama i metaforama. *Naziv potječe od turske riječi bekar koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi (bećar) označava mladog neženju, momka, samca, lolu, bekriju, veseljaka sklonog raskalašenom životu, jelu, piću i ženama.*³⁵

Originalna i specifična atraktivnost bećarca, izražena u spoju spontane vedre poezije u deseteračkim dvostihovima i veseloj glazbi sviranoj narodnim glazbalima, ocijenjena je od Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao nematerijalno kulturno dobro Hrvatske, a UNESCO je uvrstio Bećarac u Listu svjetske kulturne baštine.³⁶

Bećarac je dio folklorne glazbe. Folklorna (narodna, pučka ili tradicijska) glazba jest glazba usmene tradicije. Izvodi se i prenosi slušanjem i pamćenjem, a postoji kao umjetnost raznih, uglavnom manjih ljudskih skupina, članovi kojih se međusobno poznaju i komuniciraju izravno (usmeno), bez posrednika. Folklorna je glazba utkana u život svake ljudske zajednice, a usklađena je s mentalitetom i stilom života koji je stvaraju, izvode, uče i usvajaju te dalje prenose usmenom predajom. (Muraj, Vitez 2001: 409) Kao takva, folklorna je glazba sastavni dio običaja i obreda koji se izmjenjuju tijekom jedne godine ili je povezana uz važnije događaje života. Povezana uz razna zbivanja, ona nije samo izraz potrebe za kreativnošću i rasonodom, nego zadovoljavanja i druge društvene i kulturne potrebe te ispunjavanja različite funkcije u ljudskome životu. (Muraj, Vitez 2001: 409)

Bećarac se pjeva dvoglasno, obično u manjoj skupini. Pjesmu započinje i dalje vodi samo jedan pjevač ili pjevačica, a ostali pjevači izvode pratnju. Zbog toga ponekad pri većoj brojnosti pjevača koji pjevaju glasno vodeći glas biva prikriven pratećim glasovima. (Muraj, Vitez 2001: 413)

³⁵ URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153> , pristupila 10.9.2015.

³⁶ URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=204039 , pristupila 6.9.2015.

Bećarac se izvodi uz instrumentalnu pratnju, samo iznimno bez nje.³⁷ Početkom 20. stoljeća u slavonskim selima gajdaši su uživali najveći ugled, a onda su ih potisnuli tamburaši. Tambura je i danas najzastupljenije glazbalo ovoga kraja. (Muraj, Vitez 2001: 415) Tamburaški sastavi u Slavoniji danas sviraju *bisernicu, brač, bugariju*, bas, čelo, čelović i samicu. *Bisernica, brač i bugarija* pučki su nazivi za primu, basprim i kontrabas.

Mato Batorović kaže da se bećarac može protumačiti kao slavonski i srijemski haiku, ali u podneblju u kojem nastaju ti kratki stihovi i gdje žive u pjesmi, jer bećarac se rijetko izgovara, on mora biti pjevan i tada mu je poruka potpuna i jasna. (Halovanić 2007: 7)

Željko Mavretić kaže da su bećarci forme duhovnih, profinjjenih i lucidnih doskočica u pisanom obliku, etno desetercu, u nasljeđu stihova bećarske pjesme. (Halovanić 2007: 4)

Bećarce, ali i ostale oblike usmene književnosti, netko je trebao skupiti i zapisati. Danas se skupljanjem narodnih usmenih oblika bave mnogi etnografi i skupljači narodnoga blaga. Spomenut ćemo dva najpoznatija skupljača i zapisivača tamburaške glazbe uopće, usmenih narodnih oblika, običaja i tradicionalnog ruha na području Brodsko-posavske županije i šire, a oni su Zvonimir Toldi³⁸ i Mihael Ferić³⁹.

Dakle, bećarci su tematski humoristične, satirične, lascivne pjesme koje imaju za cilj nasmijati narod.

Nekada je i Nova Godina započinjala bećarcem:

*Čestitam ti ja Novu godinu,
Tebi gazda i tvojemu sinu!*⁴⁰

ili

³⁷ za razliku od nekih drugih deseteračkih pjesama koje se izvode bez instrumentalne pratnje (npr. svatovci, drumarci, pokladarci)

³⁸ Zvonimir Toldi, diplomirani etnolog i povjesničar, priredio je mnoge izložbe od kojih su najpoznatije: "Narodna obuća" (1972.), "Djevojačka kitnja" (1975.), "Muške narodne nošnje" (1978.), "Dijete i njegov svijet" (1979.), "Svilogojstvo" (1980.), "Malo narodno pokućstvo" (1984.), "Ukrašavanje ogledalcima" (1982.), "Samoučki stolci" (1988.), "Bili jastuk šlingovan" (1989.), "Tkalje Podcrkavačke župe" (1997.) Objavio je niz etnoloških članaka i tekstova o povijesti Slavonskoga Broda. Autor je knjiga: Razigrani doru (1983.), „Stihom od Berave do Orljave“ (1985.), „Nek se spominje i pamti I.“ (1987.) i „II.“ (1994.), „Brod na Savi - dva zlatna doba“ (1991.), „Dvoje leglo troje osvanulo“ (1999), „Duni vjete ladovane“ (2003.) i dr. (URL: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/?muzealacId=71>, pristupila 1.9.2015.)

³⁹ Mihael Ferić, maestro i glazbeni pedagog, predavač je na brojnim seminarima za dirigente i voditelje tamburaških orkestara i voditelje folklornih skupina. Autor je knjiga: „Ajđ' na livo, ajđ' na desno“, „Pjesme moje u knjigama stoje“, „Il' pjevajte, ili zasvirajte“, „Zasvirajte tambure I.“, „Učimo svirati tambure I. i II.“ i „Hrvatski tamburaški brevijar“ (J. Jagodar, *Povijest dobrovoljnog vatrogasnog društva Slavonski Kobaš*, Slavonski Kobaš, 2012., str. 117.).

⁴⁰ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti*, str. 5.

*Čestitam ti gazda Novo ljeto,
Da ti bude veselo i sretno!⁴¹*

Postoji nekoliko bećaraca koji se pjevaju isključivo za poklade:

*Poklade su i ludi su dani,
Tu se nađe i žena pijani!⁴²*

ili

*Poklade su i ludi su dani,
A ko može, nek nam zabrani!*

*Oj poklade, milo janje moje,
Barem da ste u godini troje!*

*Aoj jade, prođoše poklade,
I tako mi nestalo pomade!*

*Oj curice, držite kobasice,
Nema više mrsa do Uskrsa!*

*Poklade su da se veselimo,
A Korizma da se žalostimo!⁴³*

*Ajde bako na tavan polako,
Pa odreži od tri prsta tanko!⁴⁴*

*Poklade su da pivaju lole,
A korizma da se babe mole!⁴⁵*

⁴¹ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti*, str. 5.

⁴² Usmena predaja.

⁴³ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti.*, str. 11., 12., 15.

⁴⁴ Z. Toldi, *Mi smo djeca vesela*, str. 37.

⁴⁵ E. Silađi, *Gori lampa u mome kiljeru*, str. 10.

U vrijeme poklada *didaci*⁴⁶ idu kroz selo i kod svake kuće zovu *gazdu*, a kada *gazda* izađe, otpjevaju mu pokoji bećarac:

*Čiča Stipa deder se pokaži,
Pa ti nama iljadarku traži!*

Kada bi bili počašćeni, onda bi zapjevali:

*Čiča Stipa na daru ti fala,
Što je tvoja desna ruka dala!*⁴⁷

Na *Marinje*⁴⁸ je posveta svijeća u crkvi. U Sikirevcima su djeci niti konca prijepljivali s voskom posvećene *marijanske* svijeće. Kada majke čuju da lete *ždrali* (divlje guske), strgnu djeci konce s ruku i bace u vatru govoreći:

*Evo lete ždrale, nose nama zdravlje,
Bacajmo groznicu na tursku đeviću!*⁴⁹

U Sikirevcima⁵⁰, u noći pred Veliki petak momci su curama na dimnjak kuće postavljali *slamnati peretak*, pleten u *troje* kao i *peretak* od tijesta i smotan u krug. Peretak je bio sramota za djevojku. Tada se pjevao bećarac:

*Vidit će se na Veliki petak,
Koja j' cura dobila peretak!*⁵¹

ili

*Svaka cura na Veliki petak,
Dobila je slamnati peretak!*⁵²

⁴⁶ *Didaci* su osobe koje se maskiraju i idu kroz selo pjevajući i tražeći tzv. „milostinju“.

⁴⁷ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti*, str. 5.

⁴⁸ *Marinje* ili *svijećnica* je blagdan u Rimokatoličkoj crkvi kada se blagoslivljaju svijeće. Slavi se svake godine 2. veljače (URL:<http://narodni.net/2-veljace-svjecnica-tradicionalni-obicaji-nacin-zivota-uz-svijecnicu/>) pristupila 10.9.2015.

⁴⁹ Z. Toldi, *Mi smo djeca vesela*, Slavonski Brod, 2007., str. 37.

⁵⁰ općina u istočnom dijelu županije (URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Sikirevci>) pristupila 21.9.2015.

⁵¹ Z. Toldi, *Veselimo se Uskrsu*, Slavonski Brod, 2003., str. 11.

Na Uskrs, za vrijeme svetenja jela, u Brodskom Vinogorju se pjevalo:

*Rodila vam u polju pšenica,
A u brdu vinova lozica!*⁵³

Na Spasovo⁵⁴ djevojčice križarice u Donjoj Bebrini obuku se u narodne nošnje i idu kroz selo i na *drumu* otplešu kolo i zapjevaju bećarac:

*Križa božjega! Odigoše se!
I ovaj dome i ovaj domaćine!*⁵⁵

Na blagdan Duhova⁵⁶ u nekim selima se pjevalo:

*Vidit će se na presvete Dove,
Koja cura ima janje svoje!*⁵⁷

Za Ivanje ili blagdan Sv. Ivana Krstitelja⁵⁸ ima nekoliko pjesama:

*Na Ivanje ne radim od lane,
Milo moje slavim ime tvoje!*⁵⁹

⁵² Z. Toldi, *Veselimo se Uskrsu*, str. 11.

⁵³ *Isto*, str. 17.

⁵⁴ *Uzašašće Gospodinovo* ili *Spasovo* je svetkovina koja dolazi četrdeset dana nakon Isusova uskrsnuća (URL: <http://zupa-cernik.hr/index.php/duhovnost/sveci-blagdani/276-uzasasce>), pristupila 11.9.2015.

⁵⁵ Z. Toldi, *Narodna nošnja Donje Bebrine*, Zagreb, 1997., str. 10.

⁵⁶ Duhovi ili Pedesetnica je blagdan koji se slavi 50 dana nakon Uskrsa i označava silazak Duha Svetoga na apostole

⁵⁷ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti*, str. 29.

⁵⁸ 24. lipnja

⁵⁹ Z. Toldi, *Nek se spominja i pamti*, str. 32.

Bećarci koji govore o mladencima i prvoj bračnoj noći:

*Oj sobice šarenoga zida,
Alaj ćeš se natrpiti stida!*

*Oj mladenci ubio vas svetac,
Pod vama se slomio krevetac!*

*Dajte nama rakije i vina,
Mladencima, do godine sina!*

*Dvoje leglo – troje osvanilo,
Dogodine i četvero bilo!*

*Svatovi se kite ružmarinom,
A mladenci dogodine sinom!*⁶⁰

11. Brodsko kolo

⁶⁰ Z. Toldi, *Dvoje leglo troje osvanilo*, 18. – 19

9. Etnološki rječnik brodskoga kraja

àjd, àjde – tur. haydi!, hadi! , ističe imperativ glagola kretanja, hajde [(h)ajde, požuri]

àl – veznik, ali

asparágus - grč. aspáragos, imenica, m.r.jd., polugrm iz porodice ljiljana

bášča - tur. bahçe, imenica, ž.r.jd, vrt, okućnica u kojoj se uzgaja povrće, cvijeće i sl.

bècār - tur. bekār, imenica, m.r.jd (G becára) 1. mladi neženja, momak, samac 2. rasipnik, pijanica, koji se skiće, osoba sklona jelu, piću, veselju i ženama

becàruša - tur. bekār, imenica, ž.r.jd, vidi: becār

becárac - tur. bekār, imenica, m.r.jd (G –rca) oblik narodne pjesme, vokalno –instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema

bèkrija - tur. ← arap. bekri, imenica, m.r.jd., onaj koji voli piće i noćni život, lola

bisèrnica - imenica, ž.r.jd, tamburica najvišeg tona

bjéliti se – glagol , 1. činiti što bijelim [*puder s kojim su se bjelile*]

blagòvati – bug. blaguvam, glagol (prez. blàgujēm), jesti, dobro jesti, ali i u značenju: jesti meso

blúza - njem. Bluse ← fr. blouse, imenica, ž.r.jd., gornji dio ženske odjeće obično dugih rukava

bugàrija - arap. tambur bulgari, imenica, ž.r.jd, vrsta narodnog tambure srednje veličine, od glagola *bugáriti* što znači pjevati stare narodne pjesme, ali i tužno pjevati, jadikovati

bùklija – grč. bokalion, imenica, ž.r.jd., ukrašena boca u kojoj se nosi rakija kada se ide zvati na svadbu, još i čutura, ploska

bušarice – njem. bussen, imenica, ž.r.mn, od glagola bušati što znači ljubiti, cjelivati dite

cicamáca – imenica, ž.r.jd., cvijet vrbe

čãuš - tur. çavuş, imenica, m.r.jd., vođa svatova, onaj koji se brine za red i raspoloženje

čájo – od čauš, isto značenje

čàrape - tur. çorap, imenica, ž.r.mn., pleteni ili platneni dio obuće koji obuva i štiti

čiča - tur. çıçe, imenica, m.r.jd., star čovjek, onaj koji je proživio svoje vrijeme, čiko

čórba - tur. çorba, imenica, ž.r.jd., gusto jušno jelo s komadima mesa ili ribe

čũčnuti – glagol (prez. –ĩm) , težinu tijela prenositi na noge savijene u koljenima

čvárci – od čvǎriti što znači topiti slaninu; žmariti, imenica, m.r.mn., jelo, grumen koji ostaje od topljenja slanine ili sala

dekòltē - fr. décolleté, imenica, m.r.jd., izrez na ženskoj haljini, bluzi ili majici koji otkriva vrat

díte - prasl. i stsl. дѣтъ, imenica, s.r.jd. (G djèteta/diteta), ikavski oblik od dijéte

1. čovjek od rođenja do puberteta; 2. sin ili kći prema roditeljima bez obzira na uzrast i dob

divān – tur., imenica, m.r.jd. (G divána) 1. vrsta sofe, ležaj 2. skupina ljudi koja raspravlja o nekom pitanju, razgovor

djèver - prasl. i stsl. дѣверъ, imenica, m.r.jd, mužev brat

Došášće – od dōci, imenica, s.r.jd., Advent

drúge – imenica, ž.r.mn., prijateljice

drũm - grč. drómos, imenica, m.r.jd., cesta, ulica

djevèruša – imenica, ž.r.jd. , ona koja prati i pomaže mladenki na vjenčanju

đerdān - tur. gerdan, imenica, m.r.jd. (G đerdána) ogrlica (kao dio narodne nošnje) [okititi se đerdanom]

fâltá/ fâlda – njem. Falte, imenica, ž.r.jd., nabori (na košulji, suknji..), nabor koji omogućuje širenje (za razliku od dekolte)

fàljen (Isus) = hvaljen (Isus) – jedan od načina pozdravljanja u Slavoniji

fàmilija - lat. familia, imenica, ž.r.jd., srodstvo, rodbina, porodica

fârba - njem. Farbe, imenica, ž.r.jd, boja (mast, šara)

fèrtũn - njem. Vertuch, imenica, m.r.jd, pregača, kecelja

fñ – njem. fein, pridjev, moralan

fño – njem. fein, prilog, lijepo, pristojno, uljudno [na fin način]

frīška – pridj., svježa [*friška čorba*]

gǎće - prasl. *gatje, imenica, ž.r.mn. (pl. tantum), 1. donji dio muškog i ženskog rublja; 2. donji dio muške odjeće (i narodne nošnje), tkane su od platna lana, konoplje i pamuka

gǎzda – mađ., imenica, m.r.jd., gospodar, vlasnik

gnjèčkati – glagol, pritiskati da bude mekše

grǎ - imenica, m.r.jd. , slavonski izgovor od grǎh, jednogodišnja biljka iz porodice leptirnjača

hèklati - njem. heckeln, glagol, izrađivati čipke ili slične radove posebnom iglom (kukicom)

iljadárka – od hīljada [grč. khiliás], imenica, ž.r.jd., slavonski izgovor od hiljadárka; novčanica od 1000 osnovnih jedinica nekog novca

jǎnjilo se - glag. pridj. radni, janjiti = rađati janje,

jǎrilo se - glag. pridj. radni, jariti = donositi mlado jare na svijet, rađati jare

kàpija - tur. kapı, imenica, ž.r.jd., velika dvorišna vrata

kècelja - mađ. kecela, imenica, ž.r.jd., dio odjeće koji se oblači preko druge druge odjeće kao zaštita od nečistoće, može biti i ukras kao dio nošnje, pregača

kindúriti (se) – mađ. kincs, glagol, (prez. –īm), odviše ili nelijepo nakitit se, pretjerano (se)

kititi, ukrašavati (se) preko mjere i ukusa, od klič što znači blago, ures, nakit

kīrvāj - njem. Kirchwei, imenica, m.r.jd., župni blagdan, crkveni god, proštenje

kītiti – glagol (prez. –īm), stavljanjem ukrasa činiti da tko bude ljepši; resiti, ukrašavati

kō - 1. kào, vezn., sličnost ili jednakost pojmova ili postupaka

2. tkō, zamj., (G i A kōga, D kōmu, L kōme/kōm, I kīm/kíme)

U brodscome kraju i: N *ko*, G *kog*, D *kom*, A *kog*, L *kom*, I *kim*

kokōda – uzv. , izgovor i konvencija kojom se bilježi glasanje kokoši

kōlko = koliko, pril., 1. izražava pitanje o količini [*kolko će trebat*]; 2. isticanje velike količine [*koliko toga!*];

kōlo – imenica, s.r.jd., narodni ples koji najčešće oblikuje krug

kōmšija - tur. komşu, imenica, m.r.jd., susjed

komšiluk – tur. komşu, imenica, m.r.jd., susjedstvo

kōrito - prasl. *koryto, imenica, s.r.jd., posuda za kupanje, pranje rublja, pojenje i hranjenje stoke, ali i npr. korito za miješanje čvaraka.

kōšulja - lat. casula, imenica, ž.r.jd., odjevni predmet, gornje rublje za gornji dio tijela

krīlca – imenica, ž.r.mn., dio narodne nošnje, podsuknja

krōfna - njem. Krapfen, imenica, ž.r.jd., slastica od dizanog tijesta punjena pekmezom pržena na vrućem ulju ili masti; najčešća slastica u vrijeme poklada

kúculo se – glag. pridj. radni, kuciti = donositi na svijet mlade pse, štenad

kukurīku – uzv. , izgovor i konvencija kojom se bilježi glasanje pijevca

kūlin – imenica, m.r.jd., kūlen; punjeno debelo crijevo svinje mljevenim ili sjeckanim mesom, začinjeno paprikom i osušeno

kūvār = kuhar (h > v), prasl. *kuxati, njem. koch, imenica, m.r.jd., 1. onaj koji kuha jelo 2. onaj kojem je kuhanje zanimanje

kūvačica – imenica, ž.r.jd. vidi: kuvar

kūvati = kuhati (h > v) , prasl. *kuxati, njem. kochōn , glagol (prez. –ām) 1. pripremati jelo [*kuvat ručak*] 2. u posudi s proključalom vodom pripremati hranu [*kuvat juhu*] 3. ključati [*kava je prokuvala*]

kvōčka - rus. kvokát', kvóčka, imenina, ž.r.jd., kokoš koja leži na jajima ili je izlegla piliće

lâni – prasl. *olni, pril., prošle godine, u godini prije ove, lanjske godine

lanjski – pridj., koji se odnosi na prošlu godinu, koji se dogodio lani

lāvōr - fr. lavoīr ← lat. lavatorium, imenica, m.r.jd., široka, okrugla, plitka posuda za pranje i umivanje

lōla - tur. lâlē, imenica, ž.r.jd., 1. onaj koji je sklon veselju i piću, trošenju vremena na tjelesne užitke; ženskar; 2. skitnica, besposličar

lug – imenica, m.r.jd., voda u kojoj je prokuhan pepeo

mácilo se - glag. pridj. radni, maciti = donositi na svijet mlado mačke

lōnac – imenica, m.r.jd. (G lónca), posuda za kuhanje, najčešće veće visine od promjera

màrama - tur. mahrama, imenica, ž.r.jd., dio ženske odjeće kojim se pokriva glava, prema običajima može imati različite boje i vezati se na različite načine

màsnica – imenica, ž.r.jd., vrsta pite, npr. s orasima ili makom

màškare - tal. maschera, imenica, s.r.mn., 1. maskirane osobe 2. karneval, poklade

màzati (ústa) – glagol (prez. mǎžēm), šminkati se, stavljati ruž na usne

mèrāk - tur. ← arap. mǎriqī, imenica, m.r.jd., želja za čim, užitak u čemu

mètnuti – glagol (prez. mĕtnēm), staviti, položiti

mlâda – od mlâd [prasl. *moldъ], imenica, ž.r.jd., naziv za djevojku na dan vjenčanja, mladenka

mìnduša - tur. mengWş, imenica, ž.r.jd., naušnica

mīrāz - tur. miras, imenica, m.r.jd., imovina koju žena iz roditeljske kuće donosi u brak

mūstra - njem. Muster, imenica, ž.r.jd., uzorak tkanine, dezen

mūntanje – franc. montant [ukupna svota], glagol, stari slavonski svatovski običaj

nâjprvo – pril., nâjprije

nákít – imenica, m.r.jd., ukrasni predmeti koji se nose na tijelu (narukvice, naušnice, ogrlice i sl.), od *na* + *kita* [kĭta (prasl. *kyta)] 1. cvijeće vezano u snop, buket, kitica 2. ukras od niti vezanih na gornjem kraju, a slobodnih na donjem; kićanka 3. više istorodnih stvari koje čine cjelinu]

nèdilja = nèdjelja, prasl. *nedĕlja, imenica, ž.r.jd., 1. dan u tjednu; 2. tjedan [*nedilja dana*]

nĕsti - prasl. i stsl. nesti, glagol (prez. nĕsēm), nositi jaja [*kokoši nesle*]

nòsiti se šòkačkī – odjevati se svakodnevno u tradicijske narodne nošnje

nòšnja – imenica, ž.r.jd., odjeća i obuća domaće izrade najčešće prirodne tkanine i platna karakteristična za pojedine krajeve ili gradove

obilaziti (rodbinu) – od òbĭcí [o(b) + ící], glagol (prez. òbĭđēm), posjetiti

obláčiti (se) – glagol (prez. òbláčĭm (se)), odjenuti (se)

òkititi – glagol (prez. òkitīm), ukrasiti nakitom

opàncić – dem. òpanak, imenica, m.r.jd., kožnata obuća koju izrađuje majstor opančar, priteže se remenjem ili oputom

òplećak – od *òplěče* [o(b) + pleća (gornji dio leđa između vrata i ruku)] imenica, m.r.jd., dio nošnje koji pokriva pleća, prednja izvezena strana ženske košulje, kraća košulja

pàntljika - njem. Band, imenica, ž.r.jd., vrpca

pěčěnka – od pěći [prasl. pekti], imenica, ž.r.jd., svinja pečena na ražnju

pěpel - prasl. *pepelъ, imenica, m.r.jd. (G –ela), pepeo, ostatak od onoga što je izgorjelo

Pepělnica – imenica, ž.r.jd., prvi dan korizme, tada svećenik vjernicima na čelu pepelom pravi znak križa pozivajući ih na pokajanje, Čista srijeda

pěškīr - tur. peşkir, imenica, m.r.jd. (G peškīra), 1. komad tkanine za brisanje ruku, lica i tijela; ručnik 2. ukras u posebnim prilikama (svadba)

pīlic - prasl. *pilę, imenica, m.r.jd., dem. od pīle, mladunče kokoši

pīvati – glagol (prez. –ām), ikavski oblik od pjěvati

pō - pril. pōl, pola [na po(l) ceste]

pōgača - prasl. *pogačъ, imenica, ž.r.jd., (G mn. pōgāčā), 1. okrugao pšenični beskvasni kruh 2. prigodni kolač za Uskrs

pōklade – imenica, ž.r.mn. (pl. tantum), karneval, maškare

pōkrpati – od po + křpa, glagol (prez. –ām), stavljati zakrpe, iglom i koncem popravljati ono što je tkano ili pleteno, krpajući urediti

pōložaj – imenica, m.r.jd., slavonski običaj kada muška djeca na badnje jutro posjećuju rodbinu i prijatelje te izgovaraju čestitku i želje za cijelu godinu

pōnova – imenica, ž.r.jd., odjeća koja se pripremala kroz godinu, od glagola ponōviti (nabaviti što novo, npr. odjeću ili obuću)

poroděnje – čin porađanja, čas kad se tko rodio, dolazak ljudskoga bića na svijet [*Isusovo porođenje*]

prásilo se - glag. pridj. radni, prasiti = dati mlado (o krmači), donositi na svijet praščiće

prěća (fāmilija) – prid., odnosi se na najbližu rodbinu

prīkaza – imenica, ž.r.jd., stari slavonski svatovski običaj kada bi se prilikom darivanja mladenaca u zrak dizalo pred sve *svatove* tko je što darivao

pšěnica bjělica - prasl. *přšenica, prasl. i stsl. bělъ, jedna od najstarijih i najvažnijih žitarica, vrsta pšenice

rojilo se - glag. pridj. radni, rojiti = udruživati se u roj, postojati u velikom broju, množiti se

rùbača – imenica, ž.r.jd, košulja

rŭbīna – imenica, ž.r.jd., suknja kao dio narodne nošnje; rubine su tkane od pamuka, lana, svile ili pliša

rŭčnī rād - ono što je izrađeno rukom, predmet ručne izrade, ruketvorina

rŭho - prasl. *ruxo, imenica, s.r.jd, 1. odjeća, odora, roba 2. djevojačka oprema koju udavača odnosi u mladoženjinu kuću 3. svećenička odjeća

rŭkāv – od ruka [prasl. i stsl. rŭka], imenica, m.r.jd. (G rukáva), dio odjeće koji pokriva ruku

rŭžmarīn - tal. rosmarino, imenica, m.r.jd., zimzeleni poludrvenasti sredozemni grm, u Slavoniji se koristi za kićenje svatova (rever) najčešće omotan ukrasnom vrpcom

sàrma - tur. sarma, imenica, ž.r.jd., jelo od mljevenog mesa i riže umotanih u list kiselog kupusa

sōs - fr. sauce ← lat. salsa, imenica, m.r.jd., umak; ovim terminom u brodscome kraju označava se isključivo umak od rajčice

súkno - imenica, s.r.jd., tkanina od grebene vune

sŭknja – od súkati [prasl. *sukati: plesti, okretati], imenica, ž.r.jd. (G mn. sŭkājā), ženski odjevni predmet (u nekih naroda i dio muške narodne nošnje) koji pokriva dio tijela od struka nadolje

sŭpa - njem. Suppe, imenica, ž.r.jd., juha

svàgdanjī – prid. koji se odnosi na svaki dan, svakodnevni, svakidašnji

svāt (~stari) - prasl. *svatъ, imenica, m.r.jd. , stariji čovjek koji predvodi svadbena zbivanja

svātovi - prasl. *svatъ, imenica, s.r.zbir., 1. sudionici svadbe 2. svadba, veselje prigodom vjenčanja

svíca - prasl. *světja, imenica, ž.r.jd., ikavski oblik od svijéca; rasvjetno sredstvo izrađeno najčešće od voska

šámija - tur. şame, imenica, ž.r.jd., tanki raznobojni rubac kojim žene povezuju glavu

šérpa – njem. Scherbe, imenica, ž.r.jd., posuda, zdjela

šĭlo – imenica, s.r.jd., debela igla oštra vrha, alatka za bušenje rupa

šĭlŭga - njem. Schlinge, imenica, ž.r.jd., dio platna izrađen manjim ili većim rupicama, može se raditi ručno i na mašinu

Šòkac - njem. Sachse: Sas, Saksonac, imenica, m.r.jd.(G Šòkca), 1. Hrvat iz Slavonije, Baranje, Srijema i zapadne Bačke 2. nadimak katolika u izražavanju pravoslavaca 3. Pripadnih i stanovnik Šokadije

Šòkica – imenica, ž.r.jd. vidi: Šokac

šòkačkī – prid., koji pripada Šokcima ili se na Šokce odnosi, poput Šokca

Šòkadija – imenica, ž.r.jd. , mjesto/područje na kojem žive Šokci, dio Slavonije bez administrativnih i etničkih granica

štã = štò, prasl. i stsl. čto, upitna riječ za nepoznate stvari, pojave i pojmove [*šta će se jest(i)*]

štrĩkati – od štrĩk [njem. Strick], glagol (prez.. –ãm), plesti

švãrgl - njem. Schwartenmagen, imenica, m.r.jd., tlačenica, sušeni svinjski želudac punjen slaninom, mesom, krvlju i začinima

tãcna - njem. Tasse, imenica, ž.r.jd., pladanj, poslužavnik

tãvan – tur., imenica, m.r.jd., potkrovlje

tèlilo se - glag. pridj. radni, teliti = donositi na svijet tele

třgãnci – od třgati [prasl. *třrgati (naglim pokretima kidati na dijelove)], imenica, m.r.mn.

(G třganãcã), vrsta domaće tjestenine, sitno izvaljano i usitnjeno tijesto

tròbòjnica – od tro + bòja [tur. boya], imenica, ž.r.jd., trobojna zastava, zastava koja ima tri boje

třpeza - grč. trápeza, imenica, ž.r.jd., 1. stol za kojim se blaguje, gdje se služe glavni obroci; 2. sve ono što se kao jelo ili piće nudi na stolu

túde – pril., tu

ùstati (rànijē) – u + stãti, glagol (prez. ùstanēm); buditi se ranije, prije uobičajenog vremena

úvòjki – od u + vřti, imenica, m.r.mn., nije provedena sibilizacija, úvòjci; uvijen pramen kose

vèsti – glagol (prez. vézem), ukrašavati, kititi vezom

vêz – imenica, m.r.jd. (N mn. vézovi), izrađivanje crteža ili šara na tkanini posebnom tehnikom i tako rađen ukras

vezenka – imenica, ž.r.jd., rubine koje sadrže vodoravne ili pak okomite stupove vezene pamučnim koncem ili vunom

vrídno - pril., ikavski oblik od vrijêdno; marljivo, valjano, s voljom [vridni ljudi- koji rade marljivo i s voljom]

zãruke – od za + ruka, imenica, ž.r.mn (pl. tantum), 1. davanje riječi, izmjena prstenja i dogovor o zaključivanju braka; 2. odnos dvije osobe koje su jedna drugoj obećale da će sklopiti brak

zlãtara – imenica, ž.r.jd, rubac ukrašen zlatnim vezom

zlãtovêz – od zlãto + vêz, imenica, m.r.jd, ukras vezen zlatnom niti

zvízda - prasl. *gvězda, imenica, ž.r.jd., ikavski oblik od zvijězda, svemirsko tijelo visoke temperature s vlastitim izvorom energije

ždríbilo se - glag. pridj. radni, ikavski oblik od ždrijebiti = donositi na svijet ždrijebe

10. Zaključak

Etnologija je znanost koja se bavi proučavanjem kulture pojedinih naroda. Jedan od najznačajnijih hrvatskih etnologa Branimir Bratanić etnologiju opisuje kao znanost o kulturi i o ljudima kao kulturnim bićima. Kako kulture nema izvan zajednice ljudi, ona se uvijek proučava u okviru neke zajednice odnosno društva. Ta zajednica je upravo narod *što i etimološki opravdava naziv etnologija*⁶¹. (Bratanić 1957: 12) Opisni dio etnologije naziva se etnografija. Dakle, etnolog *proučava porijeklo, razvoj, način života, uređenje pojedinih zajednica kroz povijest, rasprostiranje naroda, te ujedno čovjeka kao tjelesnog i duhovnog bića*⁶², a etnograf nastoji sve to tekstualno dokumentirati. Upravo iz tog razloga etnologija je značajna i za dijalektologiju i za leksikologiju. Etnografski zapisi važni su etnolingvistički izvori. Na temelju etnoloških zapisa proučavaju se dijalektološke značajke, ali i sama riječ koja je predmet proučavanja leksikologije.⁶³

Govor brodskoga kraja pripada štokavskom narječju. Najpreciznije bi bilo reći da govor brodskoga kraja pripada posavskom poddijalektu slavonskoga dijalekta štokavskoga narječja. Štokavsko narječje je najrasprostranjenije narječje hrvatskoga jezika. Štokavskim se narječjem govori približno u polovini naselja u Hrvatskoj, u cijeloj Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori pa i u Srbiji izvan njezinoga jugoistočnoga prostiranja. (Lisac 2003: 15).

Značajke štokavskog narječja koje je naveo Josip Lisac u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja* zastupljene su i u govoru brodskoga kraja. Neke od značajki govora brodskoga kraja jesu: *što* ili *šta* kao zamjenička riječ (*šta će se jest(i)*), suglasnih x⁶⁴ često izostaje ili se gubi u govoru, ali se u novije vrijeme pod utjecajem standarda češće izgovara (*gra(h)*, (*h*)*lače*, (*h*)*eklanje*), jaka je tendencija izbjegavanja slijedova vokala pa se onda javljaju sažimanja (npr. *trines* od *trinaest*) ili ubacivanja *j* ili *v* (npr. *davo* od *dao*), obično se sažimaju nenaglašeni vokali (npr. *pito* od *pitao*), u primjerima *tica* (*ptica*), *di* (*gdje*), *ko* (*tko*) dolazi do ispadanja okluziva, glagoli kao što je glagol *pečem* imaju u 3.l.mn. oblik *peču*, dakle uklanja se alternacija *k: č: c* kod glagola koji u prezentu imaju osnovu na *e*, česta je konstrukcija za + infinitiv (npr. *fino za jesti*), u nekim je selima raširen ikavski jat (*dite*, *zvizda*, *vridno*), infinitivi su najčešće krnji (*nosit*, *mazat*, *štikat*), umjesto priloga *kamo* u brodscome kraju

⁶¹ Ētnos - grč. ethnikós: narod

⁶² <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>

⁶³ Leksikologija je lingvistička disciplina koja istražuje, opisuje i teorijski obrazlaže riječi.

⁶⁴ glas [h]

može se čuti *di* (*di ideš?* / *kamo ideš?*), u infinitivnoj osnovi nekih glagola javlja se *~ni* umjesto *~nu* (*osvanit* umjesto *osvanut*), riječice *neka* i *nekate* govore se u značenju *nemoj* i *nemojte* (npr. *neka vikat*), a u 3.l.mn. prezenta česti su primjeri s nastavkom *~je*: *dogovaraje*, *skuvaje*, *održavaje*.

Kada je riječ o leksiku treba reći kako je obilježen stranim utjecajima i to onima koji proizlaze iz povijesti ovoga područja. Iako je analizirana tek određena skupina riječi i pojmova, možemo primijetiti kako je njemački utjecaj najznatniji na govor brodskoga kraja. Naišli smo tako na primjere: *falta* (njem. Falte), *farba* (njem. Farbe), *fertun* (njem. Vertuch), *heklati* (njem. heckeln), *kirvaj* (njem. Kirchwei), *krofna* (njem. Krapfen), *mustra* (njem. Muster), *supa* (njem. Suppe), *šerpa* (njem. Scherbe), *šlinga* (njem. Schlinge), *švargl* (njem. Schwartenmagen), *tacna* (njem. Tasse). Njemački utjecaj je osobit i najčešći u sferi materijalne kulture, što potkrepljuju i navedeni primjeri. (Lisac 2003: 38) Aneta Stojić u svome radu *Njemačke posuđenice i hrvatski ekvivalenti* navodi da je broj njemačkih posuđenica u hrvatskome jeziku manji nego što bi se moglo očekivati s obzirom na to da je višestoljetna politička i kulturna povezanost Hrvatske s habsburškom državom uvjetovala izravni dodir njemačkoga i hrvatskoga jezika. Kao razlog tome navodi jezičnu politiku koja se svjesno odupirala tom snažnom utjecaju njemačkog jezika na hrvatski, dajući u standardnome jeziku prednost hrvatskim riječima. (Stojić 2008: 357) Ipak, iz navedenih primjera brodskoga kraja vidimo da u supstandardu to nije tako te da se održao velik broj germanizama bez obzira na hrvatske ekvivalente.

Turcizmi su, uz germanizme, najzastupljeni i najvažniji sloj usvojenoga leksika u brodskome kraju. Turcizmi su sve riječi orijentalnog i drugog podrijetla koje su ušle u naš leksik posredovanjem turskoga jezika. (Glibanović-Vajzović 1986: 141) I ovdje su razlozi povijesni: područje Slavonije gotovo dva stoljeća bilo je okupirano od strane Turaka Osmanlija i time je leksik bio izložen novim utjecajima. Novi leksik ipak nije nastao samo kao odraz jezičnih dodira već i onih društvenih i kulturnih. (Andrić 2003: 17) Dakle, novi leksik nastajao je pod utjecajem jezičnih i izvanjezičnih uvjeta. Turcizmi su najmanje učestali u duhovnoj kulturi što je vidljivo iz navedenih primjera vezanih uz Božić ili Uskrs. Područja izrazite zastupljenosti turcizama u našem leksiku jesu: voćarstvo, cvjećarstvo, alati, odijevanje, kućni inventar, hrana i neka područja društvenog života. (Andrić 2003: 19) Naišli smo tako na primjere: *bašča* (tur. bahçe), *bećar/bećarac* (tur. bekār), *čauš* (tur. çavuş), *čarape* (tur. çorap), *čorba* (tur. çorba), *đerdan* (tur. gerdan), *kapija* (tur. kapı), *komšija* (tur. komşu), *lola* (tur. lâle), *marama* (tur. mahrama), *minduša* (tur. mengüş), *sarma* (tur. sarma), *šamija* (tur. şame) i dr.

Značajan je i Mađarski utjecaj, primjeri: gazda, kecelja (mađ. kecela), kinđuriti (mađ. kincs). U brodscome kraju nalazimo i mnoštvo slavenskih riječi kao što su *pšenica, rukav, trganci, zvizda, dite, djever, gaće* i dr.

Analiza pokazuje da je tradicijska kultura brodsckoga kraja složena od niza elemenata koji su u nju ušli iz različitih kultura ili su se razvili pod utjecajem različitih geografskih i kulturnopovijesnih čimbenika. Ti su elementi različite starosti i podrijetla. Neki su dio slavenske baštine iz doba slavenskoga zajedništva, neki su dio neslavenske baštine zatečene na ovom području, a neki su preuzeti iz susjednih kulturnih područja. *Kulturnogenetska istraživanja pokazala su da se hrvatska seljačka kultura sastoji od raznorodnih elemenata. Bez obzira na autohtonost pojedinih ili mnogih njezinih elemenata, bez obzira na neujednačenost te kulture u raznim područjima, što nam pokazuje kulturnogeografska analiza, držimo da su svi ti elementi dio hrvatske kulture: ona je sve što se u njoj nalazi bez obzira na podrijetlo i starinu.* (Čapo Žmegač 1998: 12-13)

Običaji i tradicija vrijednosti su kojima se Slavonija oduvijek ponosila čuvajući ih i prenoseći s generacije na generaciju. Vrijednosti i ljepota običaja dolazi do izražaja posebno u dane blagdana što smo pokazali na konkretnim primjerima. Osim očuvanja običaja i tradicije vrlo je važno sačuvati i govor te leksik područja, a ovaj rad objedinjuje i jedno i drugo.

11. Literatura

Knjige:

1. Alatrović, Katica. 2012. Šokački spomenar: Od Austro-ugarske do današnjih dana, Đakovo: vlastita naklada, tisak Grafoart
2. Berbić Kolar, Emina; Kolenić, Ljiljana. 2014. Sičanske riči. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Učiteljski fakultet u Osijeku
3. Čapo Žmegač, Jasna; Muraj, Aleksandra; Vitez, Zorica; Grbić, Jadranka; Belaj, Vitomir. 1998. Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka, Zagreb: Matica hrvatska (odabrana poglavlja).
4. Čapo Žmegač, Jasna. 1997. Hrvatski uskrсни običaji: Korizmeno-uskrсни običaji hrvatskoga puka u prvoj polovici XX. stoljeća: svakidašnjica, pučka pobožnost, zajednica, Zagreb: Golden Marketing
5. Deanović, Mirko; Jonke, Ljudevit. 1972. Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb: Jugoslavenkska akademija znanosti i umjetnosti
6. Gavazzi, Milovan. 1988. Godina dana hrvatskih narodnih običaja [prev. Iskra Devčić-Torbica, Marija Semenov, Anemari Kučinić-Benčik] Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo
7. Gluhak, Alemko. 1993. Hrvatski etimološki rječnik. Zagreb: August Cesarec
8. Halovanić, Vladimir. 2007. Iločki bećarci , Duga Resa: Halovanić d.o.o.
9. Halovanić, Vladimir. 2008. Zavičajni bećarci, Duga Resa: Halovanić d.o.o
10. Vitez, Zorica; Muraj, Aleksandra. 2001. Hrvatska tradicijska kultura: na razmeđu svjetova i epoha. Galerija Klovićevi dvori, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku
11. Ivakić, Vladoje. 1940. Šokadija u slici, pjesmi i prozi, Osijek: Naklada piščeva, tiskara Friedmann
12. Jagodar, Josip. 2012. Povijest dobrovoljnog vatrogasnog društva Slavonski Kobaš, Slavonski Kobaš: vlastita naklada
13. Jakšić, Martin. 2003. Divanimo po Slavonski. Zagreb: Pergamena
14. Lisac, Josip. 2003. Hrvatska dijalektologija I. : Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja, Zagreb: Golden Marketing
15. Lozica, Ivan. 1997. Hrvatski karnevali. Zagreb Golden marketing

16. Radauš-Ribarić, Jelka. 2013. Hrvatske narodne nošnje, Zagreb: Libar
17. Rem, Vladimir. 1993. Tko su Šokci? , Vinkovci: Slavonska naknada Privlačica
18. Rihtman Auguštin, Dunja. 1988. Etnologija naše svakodnevice, Zagreb: Školska knjiga
19. Rihtman Auguštin, Dunja. 1992. Knjiga o Božiću: Etnološki prikaz Božića i božićnih običaja u hrvatskoj narodnoj kulturi, Zagreb: August Cesarec
20. Silađi, Eva. 2008. Gori lampa u mome kiljeru, Vinkovci: Ogranak Matice hrvatske
21. Štimac, Vlatka. 2008. Hrvatsko modno-odjevno nazivlje: Jezična analiza modnih časopisa od 1918.-1941., Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
22. Toldi, Zvonimir. 1999. Dvoje leglo troje osvanilo (monografija krpanih ponjava) : magijski simboli plodnosti, sreće i zaštite od uroka, Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja
23. Toldi, Zvonimir. 2007. Mi smo djeca vesela: Dijete i njegov svijet u tradicijskoj kulturi brodskog Posavlja, Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja
24. Toldi, Zvonimir. 1997. Narodna nošnja Donje Bebrine, priručnik za rekonstrukciju nošnje, Zagreb: Hrvatski sabor kulture
25. Toldi, Zvonimir. 1987. Nek se spominja i pamti: Život i običaj seljačkog svita u Brockom Posavlju, knjiga prva. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja
26. Toldi, Zvonimir. 2003. Veselimo se Uskrsu, Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja

Članci:

1. Bratanić, Branimir. Regionalna ili nacionalna i opća etnologija. // Slovenski Etnograf. X(1957), str. 7-18.
2. Erl, Vera. Šokci Osijeka. Anali zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku. 2009./No.25, str. 166-171
3. Forjan, Josip. Akcija spašavanja i izrade narodnih nošnji u Posudionici i radionici narodnih nošnji u ratnim prilikama. Radovi Hrvatskog društva folklorista, 1993./ Vol.1, str. 37-41
4. Mikajević, Irena. Korizmeno-uskrsni običaji u Banovcima. Kroatologija. 2013./ Vol. 4 / No. 1-2

Internetski izvori:

1. URL: <http://narodni.net/2-veljace-svjecnica-tradicionalni-obicaji-nacin-zivota-uz-svjecnicu> , pristupila 10.9.2015
2. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=204039 , pristupila 1.9.2015.
3. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153> , pristupila 10.9.2015.
4. URL:<http://www.mdc.hr/hr/mdc/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/?muzealacId=71> , pristupila 1.9.2015
5. URL: <http://zupa-cernik.hr/index.php/duhovnost/sveci-blagdani/276-uzasasce> , pristupila 11.9.2015
6. URL: http://www.sokacki-portal.com/tradicija_vijesti/item/258-povijest-nastanka-pokladnog-jahanja.html , pristupila 17.8.2015
7. URL: <http://blog.dnevnik.hr/broco/2008/03/1624497714/uskrs-jaja-i-sibe.html>) , pristupila 4.9.2015
8. URL: <http://blog.dnevnik.hr/broco/2008/03/1624497714/uskrs-jaja-i-sibe.html> , pristupila 4.9.2015
9. URL: <http://blog.dnevnik.hr/kudtomislavda/2008/01/1624069581/poklade-su-poklade-su-i-ludi-su-dani.html>
10. URL: http://www.bpz.hr/opci_podaci/polozej/default.aspx#.VVe6cLntmkp , pristupila 1.7.2015.
11. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Sikirevci> , pristupila 21.9.2015
12. URL: <http://hjp.novi-liber.hr/>
13. URL: <http://sokacgranicar.blogger.index.hr/post/sta--je-to-sokastvo-/15053779.aspx> pristupila 3.9.2015.